

P.P. PRACOWNIE KONSERWACJI ZABYTKÓW
PRACOWNIA w SZCZECINIE, ul. RYCERSKA 3

Obiekt: Park dworski
Adres: Smolno, gm. Będzino woj. Koszalin
Stadium: Ekspertyza ogólna dendrologiczno-techniczna
Część:
Gł. Projektant:
Projektant: inż. Grzegorz Engel
Nr zlec. 421/1111/77 Rok 1977

*ZP Szczecin, zam. nr 2855-74 5000

uniw.-5.000-1075/75

Nr inw. 2493

ORZĄD WOJEWÓDZKI
75-950 w KOSZALINIE
WYDZIAŁ KULTURY I SZUKI
Wojewódzki konserwator Zabytków

815

obiekt

WZP Szczecin, zam. nr 2854-74 5000 i uniw.-5.000-1075/ 75

Nr. inw. 815 dep.
BIBLIOTEKA
Zarządu Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac. Ogrod.
Muzeum Rękopiśm. w Warszawie
ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 25-67-78

PP Pracownia Konserwacji Zabytków Oddział w Szczecinie

Pracownia Dokumentacji Naukowo-Historycznej

S M O L N E

=====

gm. Będzino, woj. Koszalin

PARK DWORSKI

Ekspertyza ogólna dendrologiczno-techniczna
wykonana na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora
Zabytków w Koszalinie

Autor: inż. Grzegorz Engel

Foto: Ob. Barbara Sańko

Kier. Prac.: mgr Krystyna Kroman

Recenzent: mgr Lubomira Madejska

PRZEDSIĘBIORSTWO PAŃSTWOWE
PRACOWNIA KONSERWACJI ZABYTEKÓW
Oddział w Szczecinie ul. Rycerska 3
Prac. Dokumentacji Naukowo - Historycznej

URZĄD WOJEWÓDZKI
75-950 w KOSZALINIE
WYDZIAŁ KULTURY I SZTUKI
Wojewódzki Konserwator Zabytków

Szczecin, listopad 1977 r.

Nr inw. 2493

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTEKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 845

METRYCZKA PARKU - OGRODU

1. Adres: miejscowość /działnica, ulica, nr posesji/		gmina	województwo
Smolne		Będzino	Koszalin
2. Nazwa parku: <u>aktualna:</u>		<u>dawna:</u>	
3. Rodzaj parku i stan jego zachowania:			
dworski - zachowany starodrzew, polana, stawy, cz. zatartego układu dróg			
4. Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń:			Autor:
II połowa XIX w. naturalistyczny			nieznany
5. Powierzchnia parku:	<u>0-10 m</u> ha	w tym wód w ha	Istniejące budynki: 1. 0 wartość zabyt.
	ok. 5,70	ok. 0,50	-
6. Nr i data rejestru parku-ogrodu	6a. Opinia Kom. Konserwat.	2. Inne:	
		- budynek mieszkalny murowany	
7. Użytkownicy obiektu: Kombinat Państwowych Gospodarstw Rolnych w Tymieniu, Gospodarstwo Strzepowo /w trakcie przekazywania przez Państwowy Fundusz Ziemi/.			
8. Istniejąca dokumentacja /data i autor/:	1. Pomiar sytuacji - wysokościowy:		2. Inwentaryzacja zieleni:
	brak		brak
3. Studium historyczne:	4. Założenia techniczno-ekonomiczne		5. Dokumentacja branż., techniczne i ekspertyzy:
brak	brak		brak
9. Przeprowadzone remonty	<u>Budynków</u>	<u>Parku</u>	Metrykę sporządził: inż. Grzegorz Engel
	brak	brak	Data: 30.XI.1977 r.

Engel

ff/001/2814/10

I. KRÓTKA ANALIZA HISTORYCZNA

1. Ewolucja układu przestrzennego.

Park w miejscowości Smolne - zajmuje północną część dawnego założenia dworskiego zwanego dawniej Falkenburg /odp. nazwy polskiej Podbórz/. W zespole dworskim znajdował się folwark z dużym podwórzem gospodarczym, towarzyszące budynki mieszkalne usytuowane wzdłuż drogi do lasu oraz dwór położony po północnej stronie drogi dojazdowej.

Autor założenia jest nieznany. Trudno również ustalić kolejnych właścicieli d. majątku. Brak monografii nie pozwala określić dokładnie czasu powstania parku i odtworzyć jego ewolucję.

Sądząc po zachowanym układzie wnętrza, składzie gatunkowym i wieku drzew, należy przypuszczać, że założenie parkowe pochodzi z lat 60-tych XIX wieku, posiada cechy założenia naturalistycznego. Jego ozdobą jest podłużna polana z klombem drzew położona na osi. założenia dworskiego, stawy, wał i kopiec ziemny - punkt widokowy, ozdobne wiekowe drzewa rosnące pojedynczo w otoczeniu miejsca po dawnym dworze oraz ich skupiny w starodrzewiu. Nie stwierdza się nawarstań stylowych.

Od 1945 roku park należy do Państwowego Funduszu Ziemi. Początkowo dwór był zamieszkały i przez ostatnie lata służył jako ośrodek kolonijny. Według relacji miejscowej ludności, trzy lata temu dwór opuszczono i rozebrano jako budynek nie nadający się do dalszego zamieszkania i remontu.

Obecnie park i przyległe do niego grunty orne przekazywane są pod Zarząd Gospodarstwa Strzepowe, podlegające Kombinatowi Państwowych Gospodarstw Rolnych w Tymieniu.

Park opuszczony i zaniedbany, zarasta stopniowo podrostem drzew, dzieczeje, przybiera charakter zadrzewienia leśnego.

2. Dawne polany

Przy opisie układu parku korzystano z kopii mapy archiwalnej w skali 1 : 25 000 ark.nr. 1861 z ok. 1890 r. Kopia słabo czytelna.

3. Źródła do dziejów parku

1. St.Kowas, A. Sienicka - "Parki, zabytkowe drzewa i rezerwaty województwa koszalińskiego" STN Szczecin 1965 r., str. 117;
2. Wł. Seneta - "Dendrologia", PWN Warszawa 1972 r.
3. Mapa archiwalna skala 1 : 25 000 z 1890 r. w zbiorach Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie;
4. Mapa dawnego powiatu Koszalin skala 1 : 25 000 z 1962 r. ark. 3.
5. relacje mieszkańców wsi Smolne.

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO.

1. Układ przestrzenny

Smolne położone w sąsiedztwie dużego kompleksu lasów z torfowiskiem zwanym "Wannie Bagno", oddalone jest 3 km. od wsi Dobrzyca w kierunku południowo-zachodnim.

Park o powierzchni ok. 5,70 ha znajduje się w południowo-zachodniej stronie wsi, przy zakończeniu szosy z Dobrzycy. Zajmuje północną część dawnego założenia dworskiego.

Od strony wschodniej i północnej park otaczają pola i łąki, od zachodu granicę stanowi droga polna do Strzepowa, poza którą znajduje się młody las mieszany. Południową granicą jest droga dojazdowa do zabudowań byłego folwarku, o nawierzchni brukowej.

fot.2

Po północnej stronie drogi dojazdowej znajduje się miejsce po dawnym dworze, zarosnięte krzewami, oddzielone od podwórza folwarku rzędem starych drzew: buk, wierzba, świerk. Obok, w kierunku wschodnim usytuowany jest budynek mieszkalny murowany z niedużym ogródkiem warzywno-owocowym otoczonym płotkiem drewnianym.

fot.3

Od strony północnej do miejsca po d. dworze przylega podłużna polana otoczona drzewostanem bukowo-swierkowym, z oddobnymi drzewami: buk pospolity odm. purpurowej o obwodzie pnia 420 cm, żywotnik, dęby, jodły, skupina skrzydł. orzecha kaukaskiego. W głębi polany, na osi dawnego założenia dworskiego położony jest kłomb drzew świerkowych z wiekowym drzewem pośrodku o obw. 520 cm.

W narożniku północno-wschodnim parku znajduje się podłużny staw z przewężeniem niemal na osi kopca ziemnego - punktu widokowego.

Za stawem rośnie znacznie młodszy drzewostan pozbawiony podszytu, w runie występują częste kobierce bluszczu. Znajduje się tu ruina grobowca. Wzdłuż granicy północnej na odcinku ok. 50 m usypany jest wał ziemny ze skarpami do 4 m. wysokości, stanowiący dobry punkt widokowy. Jego pochodzenie wiąże się z budową stawu.

Układ komunikacyjny parku został częściowo zatarty w wyniku rozrastania się gęstego podrostu drzew, szczególnie w cz. zachodniej. Z dawnego założenia zachowała się w cz. wschodniej parku aleja grabowa szer. 3 m. zbudowana z 44 szt. drzew rosnących w jednym szpalerze. Przedłużeniem tej alei jest aleja lipowa, położona w narożniku północno-wschodnim, wzdłuż brzegu stawu. W części środkowej parku, w sąsiedztwie wiekowych buków odczytać można przebieg dawnych dróg parkowych.

Teren parku jest równy. Miejsce po dawnym dworze jest podwyższone o ok. 2 m. w stosunku do powierzchni polany.

2. Skrócona inwentaryzacja roślin

W parku wyróżnić można następujące gatunki drzew i krzewów:

a/ drzewa liściaste:

1. Buk pospolity - *Fagus silvatica*
2. Buk pospolity odm. purpurowa - *Fagus silvatica Atropurpurea* - 2
3. Buk pospolity odm. zwisająca - *Fagus silvatica Pendula* 1 szt
4. Brzoza brodawkowata - *Betula verrucosa*
5. Dąb szypułkowy - *Quercus robur*
6. Dąb szypułkowy odm. stożkowata - *Quercus robur Fastigiata* 1 szt
7. Głóg dwuszyjkowy odm. pełnokwiatowa różowa
- *Crataegus oxyacantha Rubra plena* 2 szt
8. Grab pospolity - *Carpinus betulus*

9. Grusza	- Pyrus sp.	
10. Jabłon	- Malus sp.	
11. Jarząb pospolity	- Sorbus aucuparia	
12. Jesion wyniosły	- Fraxinus excelsior	
13. Klon pospolity	- Acer Platanoides	
14. Klon jawor	- Acer pseudoplatanus	
15. Klon jawor odm. purpurowa	- Acer pseudoplatanus Purpureoim	
16. Klon jesionolistny	- Acer negundo	
17. Lipa drobnolistna	- Tilia cordata	
18. Olsza czarna	- Alnus glutinosa	
19. Robinia akacjowa	- Robinia pseudoacacia	
20. Skrzydlerzech kaukaski	- Pterocarya fraxinifolia	
21. Wiąz polny	- Ulmus carpinifolia	30 szt.
22. Wierzba iwa	- Salix caprea	

b/ drzewa iglaste

23. Cyprysik groszkowy	- Chamaecyparis pisifera	2 szt.
24. Cyprysik groszkowy odm. pierzasta	- Chamaecyparis pisifera	
	Plumosa szt.18 obw.160 cm	
25. Jedlica Douglasa	- Pseudotsuga taikfolia	
26. Jodła pospolita	- Abies alba	5 szt.
27. Sosna pospolita	- Pinus silvestris	
28. Sosna wejmutka	- Pinus strobus	
29. Świerk pospolity	- Picea abies	
30. Świerk kłujący	- Picea pungens	
31. Żywotnik zachodni	- Thuja occidentalis	

c/ krzewy:

32. Barwinek pospolity	- Vinica minor	
33. Bluszcz pospolity	- Hedera helix	
34. Bez czarny	- Sambucus nigra	

35. Głóg jednoszyjkowy - *Crataegus monogyna*
36. Leszczyna pospolita - *Corylus avellana*
37. Śnieguliczka biała - *Symphoricarpos albus*.

Charakterystyka zadrzewienia:

Szacę roślinną tworzą:

drzewa liściaste	—	23	gatunki i odmiany
drzewa iglaste	-	9	" "
krzewy	-	6	" "

Drzewa rosną w zwartym drzewostanie, w zmieszaniu pojedynczym i w większych skupinach: buk, brzoza, skrzydłorzech, świerk.

Grab i lipa tworzy szpalery w alejce parkowej.

Wiek drzew jest zróżnicowany.

Pojedyncze drzewa o znacznych rozmiarach pnia i korony rosną pojedynczo szczególnie w pobliżu miejsca po dawnym dworze i w cz. wschodniej parku. Wiek tych drzew szacuje się na /100-160/ 120 lat. Na szczególną uwagę zasługuje:

- buk pospolity o dbw. pnia	440, 420, 400, 390, 340 cm
- buk pospolity odm. zwisająca o obw. pnia	280 cm,
- dąb szypukowy	" pnia 480, 360 cm
- świerk pospolity	" 520, 480, 320 cm
- Cyprysik groszkowy	" 160 cm.

Zwarte skupiny i kępy buka, świerka liczą ok. /70-90/ 80 lat.

Liczny podrost wiazu, grabu, klonu, buka, brzozy w wieku do 40-50 lat osiąga znaczne rozmiary pnia.

Stan zdrowotny zadrzewienia ocenia się jako dostateczny. Wiele drzew starych wskutek dużego zwarcia utraciło wartości pokrojowe i wymaga zabiegów pielęgnacyjnych.

3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

- park jest w granicach pierwotnego założenia;
- dwór został rozebrany;
- staw i rowy melioracyjne uległy zamuleniu;
- zatarty został częściowo układ dróg parkowych.

Zachowała się aleja grabowa i w jej przedłużeniu aleja lipowa, szpaler grabowy, polana na której stał dwór, staw i kopiec widokowy;

- pod okapem starych drzew rozrósł się nadmiernie podrost drzew i krzewy, tworząc miejscami trudnodostępny gęszcz.
- Część drzew utraciła wartości parkowe.

4. Znaczenie w krajobrazie.

a/ zurbanizowanym -
nie dotyczy.

b/ naturalnym -

Wchodzi w skład zwartej kompleksu lasów. Wpływa korzystnie na poprawę i regulację stosunków wodnych przyległych gruntów rolnych.

III. WNIOSKI DOTYCZĄCE:

=====

1. Granicy ochrony konserwatorskiej w zakresie:

a/ ochrony układu parku -

obejmuje park w jego pierwotnych granicach.

Na załączonym planie oznaczone grubą przerywaną linią z kropkami.

b i c/ granica ochrony ekologicznej i widokowej pokrywa się z granicą fizyczną parku od strony wschodniej, południowej i północnej, natomiast przy granicy zachodniej ochroną należy objąć pas lasu szer. ok. 50 m.

Na załączonym planie oznaczone linią przerywaną z kropkami.

2 i 3. Ewentualna zmiana dotychczasowego sposobu użytkowania

- zakres renowacji.

Park stracił swe pierwotne znaczenie użytkowe w wyniku rozebrania starego dworu. Powinien być jednak zabezpieczony przed dalszą ~~inną~~ dewastacją i zdziczeniem oraz zachowany do czasu włączenia okolic ~~Smolnego~~ Smolnego w obszar ruchu turystycznego.

W tym celu niezwłocznie jest:

- uregulowanie stosunków własnościowych;
- oczyszczenie rowów melioracyjnych i stawów, utrzymanie odpowiedniego poziomu wody w stawach;
- utrzymanie istniejącej połany w kulturze "łąki kośnej" z zakazem wypasu bydła;
- usunięcie złomów, zeurszających pnii drzew;
- wykonanie cięć pielęgnacyjnych w drzewostanie i zabiegów konserwacyjnych starych drzew pod fachowym nadzorem;
- oczyszczenie z gruzu miejsca po byłym dworze

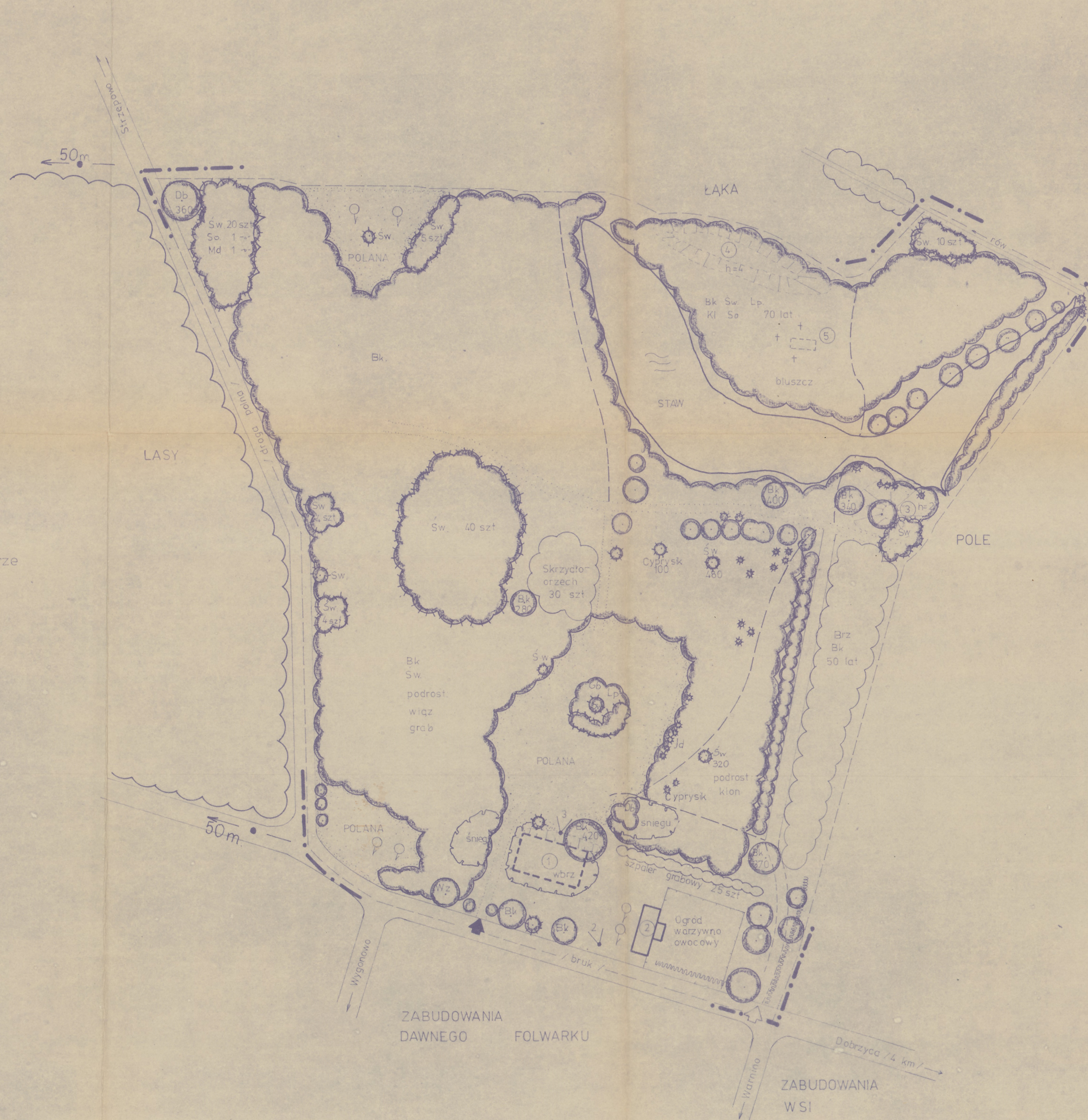
- zakaz wjazdu na teren parku.

Zdaniem autora niniejszego opracowania park należy objąć ochroną konserwatorską, wyznaczyć społecznego opiekuna zabytków dla tego obiektu i wpisać do rejestru zabytków ze względu na zachowane fragmenty dawnego założenia parkowego: polana z klombem drzew, stawy, kępce ziemne - punkty widokowe, aleje, szpalery grabowe oraz cenny starodrzew, z gatunkami drzew obcego pochodzenia i licznymi drzewami rodzimymi o cechach pomników przyrody. Park posiada również duże znaczenie ekologiczne i krajobrazowe.

Układ zdjęć, redakcja i szkic terenowy
inż. Grzegorz Engel

Engel

Szczecin, listopad 1977 r.

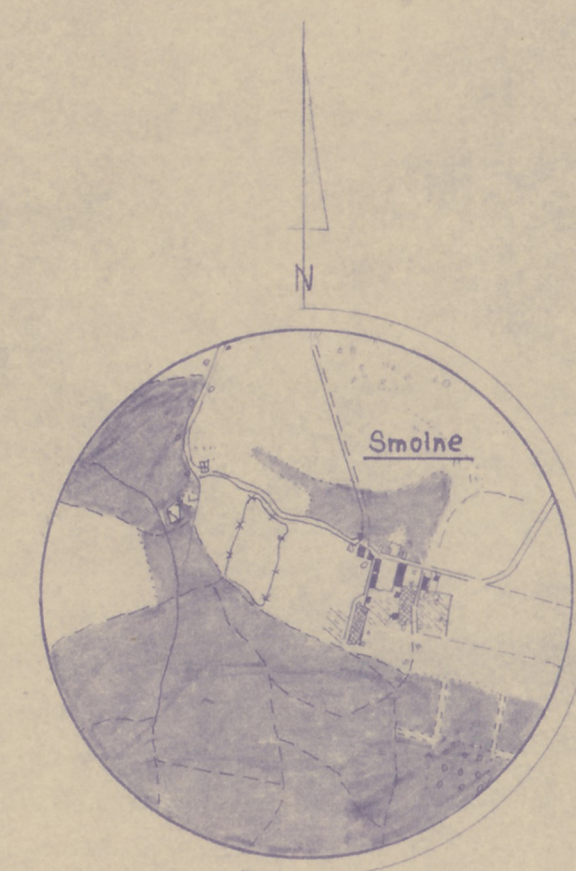

OZNACZENIA DODATKOWE

- 1 - miejsce po dawnym dworze
- 2 - budynek mieszkalny
- 3 - kopiec - punkt widokowy
- 4 - wał ziemny - - - -
- 5 - d. cmentarz
- - - - - ścieżki
- - drzewa owocowe

Skróty

Bk - buk
 Db - dąb
 Lp - lipa
 Md - modrzew
 So - sosna
 Sw - świerk
 Wz - wierzba
 Wbrz - wierzba

ORIENTACJA 1:25 000

SZKIC SYTUACYJNY
 PARKU DWORSKIEGO
 W. MIEJSCOWOŚCI **SMOLNE**
 GM. BĘDZINO

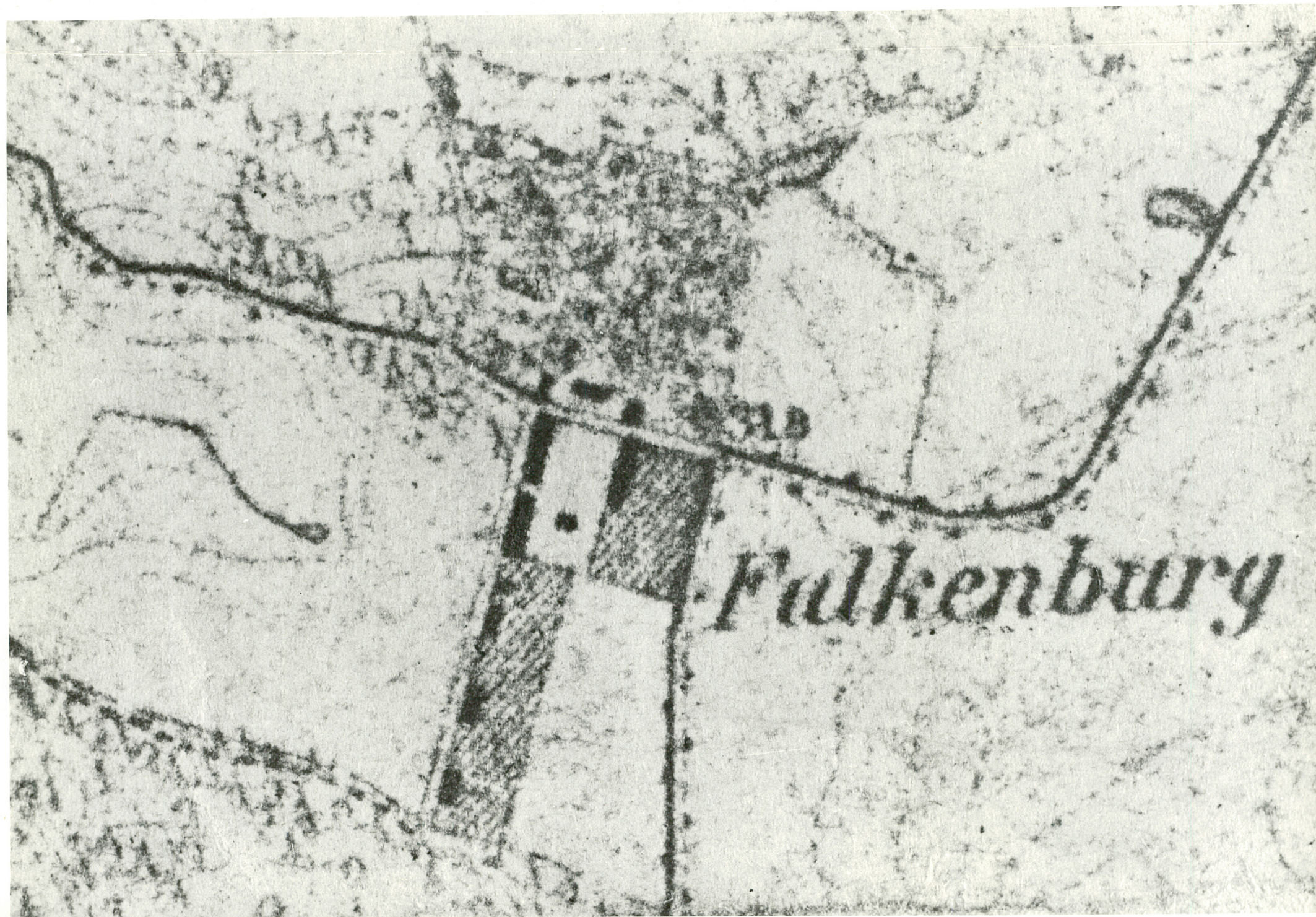
SKALA 1:1000

0 10 20 30 40 50 60 M

Opracował inż. Grzegorz Engel
 Kresliła tech. Aldona Kalńska
 1977 r.

ARCHIWUM
 OŚRODEK OCHRONY
 ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
 ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 815

Falkenberg - Myszebórz

Wykonano w Pracowni Fotograficznej
Wojewódzkiego Archiwum Państwowego
w KOSZALINIE

1. Smolne, gm. Będzino
Reprodukcja kopii mapy ze skali 1 : 25 000 z ok. 1890 r., na arch.
1861, w posiadaniu Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie

W formie nr na karcie (stronie) nr

Koszalin 20.08.79r.

Podpisano: data, sy

1. Smolne, gm. Będzino

Reprodukcja kopii mapy ze skali 1 : 25 000 z ok. 1890 r., na arch.
1861, w posiadaniu Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie

Fot. Andrzej Smolny
Prawa autorskie zastrzeżone

2. Smolno, gm. Będzino

Park dworski

Widok od strony drogi dojazdowej na miejsce po dawnym dworze.

fot. A. Smolny - lipiec 1976 r. neg. nr 27970 w Arch. PKZ Szczecin

Fot. Andrzej Smolny
Prawa autorskie zastrzeżone

3. Smolno, gm. Będzino
Park dworski

Polana z klombem drzew na przedłużeniu osi założenia dworskiego
fot. A. Smolny, lipiec 1976 r. neg. nr 27971 w Arch. PKZ Szczecin

RECEIVED EVIDENCE PARKU

Nazwa parku - adres Park dworski - Smolne, gm. Będzino. Woj. Keszalin

Autor ewidencji inż. Grzegorz Engel - PP PKZ Rok opracowania 1977

Czy owidencja wykonana jest zgodnie z instrukcją _____ tak

Czy jest kompletna _____ kompletna

Analiza historyczna Ze względu na brak jakichkolwiek informacji źródłowych w przeprowadzeniu analizy posłużono się: zachowanym układem wnętrz parkowych biorąc pod uwagę również skład gatunkowy i wiek drzew.

Wykorzystanie źródeł Nie natrafiono na źródła historyczne. Korzystano ze słabo czytelnej kopii mapy archiwalnej z 1890r.

Analiza układu przestrzennego - przeprowadzona w oparciu o szkic parku wykazuje charakterystyczne elementy kompozycji, osie, drogi i wnętrza ogrodowe.

Inwentaryzacja roślin wykonana w/g obowiązującej nomenklatury polsko-łacińskiej

~~stanxxkxxrxxwienixxxmxxwia Charakterystyka zadrzewienia podaje procentowy
skład gatunkowy, wiek i stan zachowania drzew.~~

Analiza stopnia zachowania stwierdza, że park pozostał w granicach pierwotnego założenia i wykazuje jakie elementy przetrwały, jakie uległy zatarciu wzgl. zniszczeniu. Dwór rozebrany. Brak informacji dot. budynku mieszkalnego - pod kątem istnienia, czy wzniesiony po II wojnie światowej?

Wniosek autorów ewidencji ~~określają granice ochrony układu, ochrony ekologicznej i kompozycji widokowej, zaznaczone na planie, wraz z pasem lasu szer. ok. 50m.~~
~~oraz wpisanie do rejestru zabytków.~~

~~Odnośnie użytkowania, wnieskuje się objęcie opieką parku oraz wykonanie zabiegów zabezpieczających, drzew i porządkowych do czasu wyznaczenia odpowiedniej funkcji.~~
Dokumentacja fotograficzna. na poziomie. - Ilustruje doskonale cenny starodrzew oraz charakterystyczny zachowany element kompozycyjny / polana z klombem drzew

Ocena planu parku _____ Szkic sytuacyjny w skali 1 : 1000 ze skalą liniową
i sytuacją obiektu w terenie w skali 1 : 25000 umożliwia orientację
jednocześnie kompozycji parku oraz zachowanych charakterystycznych elementów

Ogólna ocena ewidencji Opracowanie jako wynik wstępnego rozpoznania zawiera
podstawowy materiał dot. założenia parkowego oraz wnioski odnośnie jego
ochrony.

Konkluzja: ewidencja wykonana jest poprawnie i może być przyjęta;

Ewidencja wymaga poprawek w części

Ewidencja nie może być przyjęta z powodu:

Miejscowość i data Szczecin, dn. 15 XII. 1977r. Recenzent

/ Lubomira Madejska/